

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio tertia. Vtrum aliquis intellectus possit concipere distionctionem
attibutoru[m] diuinorum absq[ue] dicta operatione ad creaturas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

quod ino, quia ad cognitionem beatificam, quae est intuitiva, pertinet ista cognoscere distincte, seu distinctionem istorum, dicendum est, quod cognitio Dei beatifica est omnium, non solum illorum respectu, quorum dicitur intuitiva, ut est sua essentia, sed omnium creaturarum, entium etiam possibilium, & omnium rationum, quae circa ipsum & creaturas considerari possunt, respectu quorum non dicitur villo modo intuitiva: nec omnem cognitionem beatificam esse intuitivam respectu omnium, nisi respectu principalis obiecti. Et cum dicitur ulterius, quod cognitio intuitiva est nobilior abstractiva & ob hoc omnem cognitionem beatificam, tanquam nobilissimam, esse intuitivam: dicendum, quod cognitio intuitiva est nobilior, quam abstractiva, excludendo intuitivam: sed cognitio, quae utraque includit, est nobilior, quam altera earum, quaecumque sit illa: sicut cognitio Dei est nobilior, quam cognitio creaturae praecise: sed cognitio Dei & creaturae simul est nobilior, quam sola cognitio Dei, ceteris paribus. Cognitio autem beatifica Dei omnia praedicta includit, & ideo est perfectissima.

13 Ad tertiam rationem dicendam, quod ex eo, quod Deus cognoscit mala fieri & non vult mala fieri, non potest concludi, quod cognoscere, & velle, in Deo differunt ex natura rei: quia licet intelligere, & velle, & omnia absoluta, in divinis importent eandem rem penitus indifferentem ex natura rei, & ob hoc verificentur de se inveniunt in praedicatione dicente, hoc est hoc, quia intelligere Dei, est suum velle: & e converso. & idem est de omnibus absolutis. Tamen quaedam nomina importat illam rem per modum actus nullo modo tendentis in aliud, sicut esse: quaedam vero per modum actus tendentis vel connotantis aliud, sicut intelligere, & velle, quae secundum rationem tendunt in cognitionem, & volitum quod potest esse aliud a Deo: quia Deus non solum cognoscit & vult se, sed etiam alia a se. Et ob hoc esse non competit Deo sub illa connotatione, sub qua competit ei intelligere & velle. Non enim est verum dicere, quod Deus sit aliud a se, sicut intelligit & vult alia a se. Et eodem modo, quia omnis actus requirit in obiecto in quo tendit, determinatam rationem: ideo nomen importans actum divinum, ut tendentem in obiectum, non verificatur, nisi in illo obiecto inveniatur ratio correspondens illi actui, ut importatur per tale nomen. Et quia perfectio divina, ut importatur per tale nomen: quod est velle, requirit in obiecto volito rationem boni, quam non requirit necessario eadem perfectio, ut importatur per hoc nomen quod est intelligere, non quidem propter aliquam differentiam, quae fit inter ista ex parte rei, sed quia unumquodque praedictorum nominum importat perfectionem divinam secundum quod continet praecise illum actum, qui in creaturis importatur per idem nomen: idcirco verificamus hanc, Deus agnoscit mala fieri, & non hanc, Deus vult mala fieri: quia in intelligere Dei, & suum velle, nullo modo differant ex natura rei, ut dictum est, sed solum secundum rationem, quo supposito procedit sequens quaestio.

QUAESTIO SECUNDA.

Verum aliquis intellectus possit concipere distinctionem attributorum sine aliqua comparatione ad creaturas.

Tho. Opus. 9. q. 4. 1. et 2. Proderis videre. q. 13. 1. par. 1. de potentia. q. 7. 5. 6. c.

Ad secundum sic proceditur. Et arguitur, quod intellectus possit concipere distinctionem attributorum divinum, secundum rationem, absque aliqua comparatione dei ad creaturas: quia sicut ea, quae sunt realiter diversa, se habent ad veritatem rationis, ita ea quae sunt realiter idem, se habent ad diversitatem rationis. Sed ea, quae sunt realiter diversa, ut Sortes, & Plato, concipi possunt ut unum, secundum rationem speciei, absque aliqua comparatione ad aliquid unum secundum rem: ergo ea, quae sunt unum secundum rem, sicut attributa divina, possunt concipi ut diversa secundum rationem absque comparatione ad ea quae sunt diversa secundum rem, quomodo attributa differunt in creaturis relatiuis. Item in relatiuis identitatibus aliquid unum secundum rem accipitur, ut plura secundum rationem: quia omnis relatio requirit duo extrema: sed haec acceptio non videtur esse per comparationem

ad aliqua differentia secundum rem: ergo non oportet differentiam attributorum divinum secundum rationem accipi per comparationem ad aliqua differentia secundum rem: sed pro alio non negatur, quin possit accipi absque comparatione ad creaturas: ergo, &c.

3 Item Deitas & paternitas differunt in divinis secundum rationem: sed non est per comparationem aliquam ad creaturas: ergo, &c.

4 Item circumscripta omni habitudine Dei ad creaturas, adhuc differunt in Deo secundum rationem intelligere & intellectum: ergo & alia attributa. Consequenter patet per simile. Probatio antecedentis: quia stante hypothese, Pater respicit Filium, & Spiritum sanctum, ut obiectum intellectum, & volitum: & non respicit, ut intelligere, & velle, quibus formaliter velit, vel intelligat: quia secundum Augustinum haec est falsa, Pater est sapiens Filio: & tamen haec est vera, Pater est sapiens sapientia essentiali, vel per suum intelligere, seu per sapere: & sic ut videtur, intelligere, & esse intellectum, differunt ratione in divinis, sine habitudine ad extra. Et idem iudicium videtur de aliis attributis.

5 CONTRA, sicut se habet ens rationis ad ens reale, ita pluralitas ad pluralitatem, sed omne ens rationis accipitur ab aliquo ente reali: ergo pluralitas rationis habet ortum a pluralitate reali: sed illa pluralitas rationis non potest accipi a pluralitate reali in essentia divina: ergo, &c.

6 RESPONSIO. Circa quaestionem istam videntur da sunt tria: primum est, quid sit attributum. Secundum est, quid sit ratio, & quid differre ratione. Tertium est, inquirere de principali proposito. Quantum ad primum, sciendum, quod attributum potest sumi dupliciter: uno modo large, prout attributum dicitur aliquid alicui tributum, sicut attribuitur calorem igni, & candorem nivis, & sic omnia quae conveniunt Deo per modum cuiusdam denominationis, dicuntur attributa, sicut esse infinitum, esse immensum, & sic de aliis. Haec enim, licet sint id ipsum, quod essentia divina, tamen secundum rationem videntur quaedam esse addita, quia denominatione dicuntur: denominatione autem ut plurimum fit a forma accidentali. Et ideo dicitur possunt attributa largo modo, quasi aliqua alii tributa.

7 Alio modo dicitur attributum stricte & proprie, per sefectio communis Deo & creaturae, saltem communitate eiusdem analogiae, quam intellectus noster considerans in creaturis, & ratiocinans quod nihil est in creaturis ad perfectionem pertinens, quin eminentius sit in Deo, ea Deo attribuit: sicut sunt sapientia, bonitas, & potentia, & sic de quibusdam aliis: & sic attributum dicitur, aliquid alii ex alio tributum.

8 Quales autem sint istae perfectiones, considerandum est, quod eorum, quae sunt in Deo & in creaturis, quaedam respondent sibi per oppositionem: ut infinitum in Deo, & finitum in creaturis. Quaedam secundum causalitatem, ut creator, & creatura. Quaedam secundum analogiam, & proportionem: ut sapientia in Deo, & in creaturis. Et idem est de bonitate, & iustitia, & cõsimilibus. Et illa quae sunt primae conditionis, & secundae, non dicuntur proprie attributa, vel saltem non faciunt difficultatem, ut patebit in quaestione, sed solum illa, quae sunt tertii modi, in quibus deus & creatura conveniunt. Haec autem sunt, quae in sua ratione imperfectionem non includunt, nec eam ex sua ratione excludunt. Nam si in sua ratione imperfectionem includerent, non possent Deo convenire. Et rursus, si eam excluderent non convenirent creaturis, in quibus semper est adiuncta imperfectio perfectioni. Patet ergo primum, scilicet quid sit attributum.

9 QVANTVM ad secundum, notandum est, quod ratio uno modo dicitur definitio: unde. 4. Metaphy. dicitur, quod definitio est ratio, quam significat nomen. Et differre ratione, est differre definitione: & quae sic differunt ratione, differunt etiam re: quia definitio est ratio indicans quid est res. Secundo modo dicitur aliqua differre ratione, propter solam negationem intellectus apprehendentis id, quod est unum realiter, sub pluribus modis, vel habitudinibus: sicut eandem columnam dicimus nunc dextram, nunc sinistram. Et sic ratio non est aliud, quam

habilitas circa rem apprehensam per intellectum, secundum quæ res nata est iudicari diuersimodè talis vel talis. Et isto modo differunt attributa diuina ratione, nõ primo, cum ipsa sint vnũ realiter. De hac autem differentia querit questio, vtrum possit poni ab aliquo intellectu inter attributa diuina, non habito respectu ad creaturas.

10. **E T I S T V D** est tertium, quod est principale propositum. Circa quod notandum, quod differt querere, vtrum ista attributa accipiuntur in Deo secundum se absq; habitu: dine ad creaturas, & vtrum eorum differentia accipiatur in Deo absq; habitu: dine tali. Si quæritur procederet primo modo, & attributa vocarentur illa, quæ conueniunt Deo secundum oppositionem ad creaturas, vel causalitatem vt esse infinitum, esse creatoris, sic esset dicendum, quod nihil tale potest concipi esse in Deo à quocunq; intellectu, nisi in habitudine ad creaturas, quod patet sic: Nihil potest intelligi sine eo, quod clauditur in sua ratione, siue includatur, vt pars essentialis, sicut homo nõ potest intelligi sine rationali, siue includatur, vt obiectum, vel terminus actionis, vel relationis, sicut nõ potest intelligi dealbatio sine albedine, siue includatur per modum oppositionis, sicut includitur habitus in ratione priuationis, vel affirmatio in ratione negationis: sicut cæcitas non potest intelligi, non intellectu visu, nec nõ homo non intellectu homine. Sed de ratione eorũ quæ attribuantur Deo per modum causalitatis, est creatura per modum termini, vel obiecti, vel correlatiui, vt patet in creatore vel creatura. Creatura enim est terminus vel obiectum creationis, & potentia creandi, à quibus Deus creator dicitur. Est etiã terminus relationis, quæ Deus refertur vt creator. De ratione verò eorũ, quæ conueniunt Deo per oppositionem ad creaturas est aliquid creatum, sicut habitus est de ratione priuationis, affirmatio de ratione negationis, vt patet, cum dicitur Deus infinitus. Esse enim infinitum, dicit priuationem, vel negationem finitatis, quæ nõ potest esse nisi in creaturis. Et ideo talia non conueniunt Deo, nisi in habitudine ad creaturas: & per consequens nec eorum conuenientia, vel differentia.

11. Si autem attributa vocentur perfectiones positivæ communes Deo, & creaturis, quæ nõ dicunt aliquã causalitatem Dei ad creaturas (sicut esse intelligentem, vel volentem & huiusmodi) planũ est, quod talia conueniunt deo secundum se, & absq; habitu: dine ad creaturas, & possunt intelligi esse in Deo absq; habitu: dine ad quocunq; creaturam. Si autem questio intelligatur secundo modo, scilicet vtrum differentia talium attributorũ possit concipi esse in Deo, absq; habitu: dine ad creaturas, dicunt quidam quod sic: quod probant multipliciter: primo sic, quod non supponitur à posteriore, non supponitur à priori. Sed distinctio personarum secundum rem est posterior distinctio attributorum secundum rationem. Cum ergo distinctio personarum diuinarum secundum rem, non supponat distinctio: nem realem in creaturis existentem, vel possibilem, videtur quod distinctio attributorum non supponat eam, & ita nõ sumitur in cõparatione ad realem distinctio: nem creaturarum. Maior de se patet. Minor probatur, scilicet quod distinctio attributorum secundum rationem sit prior, quã distinctio personarum, quæ est secundum rem: quia distinctio voluntatis & intellectus secundum rationem, est causa distinctio: nis emanationum diuinarum, quæ est secundum relationes disparatas, quædam enim est per modum intellectus, & alia per modum voluntatis. Hæc autem est causa distinctio: nis personarum, quæ est secundum relationes oppositas. Causa autem præcedit effectum, & vniuersaliter principium præintelligitur ei, quod est ex principio: ergo distinctio attributorum secundum rationem, prior est distinctio: ne emanationum & personarum.

12. Ad cuius autem maioris declarationem facit hoc, quod debemus imaginari circa Deum, sicut circa totum vniuersum, vt sicut omnia procedunt ab vno, & tãto cedunt in maiorem compositionem, & diuersitatem, quanto plus recedunt ab ipso: sic illud, quod primo consideramus in Deo, est maximè vnum, & quasi quoddam pelagus infinitum, cõtinens vnitissimè omnes diuinas perfectiones. Et hoc est esse, quod consideramus in Deo, quod est intelligens & volens: quæ iam differunt ratione, quæ est minima differentia. Deinde elongando plus ab esse, quod est summè vnum, inuenimus realem distinctio: nem aliquorum, scilicet pro:

cessionum per modum nature, & intellectus, & per modum voluntatis, quæ est solè per relationes disparatas. Vltimò autem, & quasi in maxima distantia, est distinctio realis personarum per relationes nõ solùm disparatas, sed oppositas. Ex quo patet, quod distinctio personarum, tanquã maxima in diuinis, supponit distinctio: nem processionũ: & vtraque distinctio: nem attributorum, quæ minima est, eã quod est solùm secundum rationem. Cum ergo distinctio personarum, quæ est vltima, nõ sumatur per comparationem ad creaturas, videtur, quod nec alia, quæ sunt priora. Et hæc est prima, & principalis ratio.

13. Secunda ratio talis est, quod est causa maioris distinctio: nis, est vel esse potest minoris, sed secunditas essentie diuine est sufficiens causa distinctio: nis personarum, absq; habitu: dine ad creaturas, ergo eadem potest esse sufficiens causa distinctio: nis attributorum, quæ est minor, cum sit solùm secundum rationem, alia autem secundum rem.

14. Tertia ratio talis est, licet in Deo nõ sit actus intelligendi cõpositus, aut reflexus, sed vnicus, simplex & rectus: tamè Deus vnico actu suo intelligit obiectiue, quicquid nos intelligimus per actum componentem, & per actum reflexum. Tunc arguitur sic: obiectum actus cõponentis, aut reflexi includit ex necessitate duo diuersa, scilicet idem rem, vel secundum rationem: sed in Deo est dare actum intelligendi correspondentem, quo ad obiectum, actum cõpositiuum & reflexo, dato quod impossibile, quod nulla creatura esset, nec esse posset: ergo dato, quod nulla creatura esset, nec esse posset, etiam Deus posset intelligere plura differentia re vel ratione. Sed attributa non differunt re. Ergo, &c. Maior patet: obiectum enim actus cõponentis includit plura ex necessitate. Cõpositio enim nõ est nisi plurius. De obiecto actus reflexi idem est, includit enim illud, ad quod terminatur actus reflexus, & illud, super quod fit reflexio: vt cum intelligo me intelligere lapidem. Et sic patet maior. Minor similiter patet, quia Deus, circũscripto quocunq; alio, intelligeret se esse: quod pertinet ad obiectum intellectus componentis: intelligeret etiam se hoc intelligere: quod pertinet ad obiectum actus reflexi. Et hæc fuit minor: sequitur ergo conclusio. Plures autem alia rationes possent adduci, sed hæc sufficient.

15. Alia est opinio, quæ mihi videtur verior, videlicet quod distinctio attributorum secundum rationem non potest sumi, nisi per comparationem ad aliquam realem diuersitatem, actu existentem in creaturis, vel possibilem. Quod probatur primo sic: Differentia rationis, nisi sit falsa & vana, licet sit completiue ab intellectu, oportet tamen quod habeat fundamentum in re: sed differentia attributorum secundum rationem, non potest habere sufficiens fundamentum in natura diuina absolute accepta, nisi comparatur ad realem diuersitatem que in creaturis est vel esse potest: ergo differentia attributorum diuinorum secundum rationem, non potest verè sumi, nisi per comparationem ad creaturas. Maior patet: ratio enim, quã intellectus format, nisi fundetur aliqualiter in re, ficta est & vana. Minor probatur: quia illud, quod est vnitissimè vnum, & nullo modo plura, neq; actu formaliter, nec potentia seu virtualiter, nõ potest esse fundamentum plurius rationũ. Vnde enim fingeret intellectus ibi pluralitatem, qui nullũ apparem habet ex parte rei, ex quo pluralitatem cõcipere posset? Oportet enim causam continere effectum, & fundamentum illud, cuius est fundamentum, aliquo modo, vel formaliter, vel saltem virtualiter. Sed natura diuina & eius attributa, absolute considerata absq; omni habitu: dine ad creaturas entem vel possibilem, sunt vnitissimè vnum, & nullo modo plura, neq; formaliter, neq; virtualiter. Si enim nihil præter Deum esset, neq; esse posset, sicut attributa diuina non sunt plura formaliter, ita nec essent plura virtualiter. Cõparando autem ea ad creaturas, iã sunt plura virtualiter, quia perfectiones, quæ diuiduntur in creaturas, cõtinentur virtualiter in creatore. Ergo diuina natura, & eius attributa absolute accepta absq; omni habitu: dine ad creaturas entes, vel posibles, non possunt esse sufficiens fundamentum pluralitatis rationum. Et sine dubio omnino videtur rationabile, quod illud quod est simpliciter & omni modo vnum re, si apprehendatur secundum rationem quæ competit ei secundum se & absolute, apprehendatur vnica ratione: sic autem est de diuina essentia & de eius attributis: ideo, &c.

16 Secundò patet idè scilicet nihil imperfectione includens, est in diuinis absolute, sed solum in cõparatione ad creaturas. Sed omnis distinctio per absoluta (siue sit rei, siue rationis) includit semper aliquam imperfectione: ergo talis distinctio vel differentia non potest esse in diuinis absq; cõparatione ad creaturas. Maior patet, quia omnis imperfectio relegatur à Deo: q; si aliqua ei attribuitur, hoc est, inquantum accipitur vt terminus habitudinis creaturæ ad ipsum. Sic enim dicimus essentia diuinam habere rationem idè, hoc est imitabilis in limitato gradu, quia est terminus habitudinis creaturæ finite & limitata, imitans diuinam essentia. & similiter est in aliis. Minor sic declaratur: quia vbiq; est distinctio per absoluta, oportet quòd vtrunq; vel alterum sit finitum, & vt finitum apprehendatur, quia non possunt esse plura infinita secundum essentiam vel perfectione essentialem. Dico autè de distinctione per absoluta, quia distinctio per relationes nullam imperfectionem arguit. Omnis perfectio autem attenditur secundum aliquid absolutum.

17 Tertio apparet idem ex eis, quæ videmus in creaturis, de quibus certius iudicamus: minus enim, vel saltem non plus differunt perfectiones diuinæ, quam creatæ: sed perfectiones creatæ, quæ sunt vni re, nullo modo concipiuntur vt diuersæ secundum ratione, nisi per cõparatione ad aliquam diuersitate realem: ergo, &c. Maior patet. Minor probatur, inducendo in aliquibus, & idè intelligèdo in omnibus. Albedo enim, & color, sunt idè re: similiter intelligere, & cognoscere: & vniuersaliter omnis species cum suo genere. Nunc est ita, q; si præter albedinè non esset, nec esse posset alius color, realiter differens ab albedine, nunquam posset iudicari, q; albedo, & color differrent ratione. Nò enim cognosceremus colorem, nisi albedine. Similiter si non esset aliqua cognitio, realiter different ab intelligere, nò possemus aliquam differentiam apprehendere inter intelligere & cognoscere, sed per hoc quòd color inuenitur in aliquo alio quàm in albedine, & genus potest reperiri in aliquo alio, quàm in specie vna: ideo iudicamus genus & speciem saltem differre ratione. Ita quòd omnis differentia rationis in creaturis, sumitur ex aliqua differentia reali. Ergo idem est ponendum in diuinis. Et huic opinioni magis assentio.

18 Ad rationes alterius partis respondendum est: ad primam, per interemptionem minoris. Non enim distinctio personarum, est posterior distinctio intellectus & voluntatis. Et quòd dicitur, q; distinctio voluntatis & intellectus, est causa distinctiois processiois personarum, quæ vna procedit per modum naturæ vel intellectus, altera autem per modum voluntatis: dicitur, quòd falsum est: & hoc magis patebit: quando agetur de emanationibus diuinarum personarum. Tunc enim patebit, q; Filius non dicitur procedere per modum naturæ vel intellectus, nec Spiritus sanctus per modum voluntatis, nisi per aliquam similitudinem ad emanationes, quæ sunt in creaturis, nec natura, nec voluntas, vt distincta ratione, sunt principia distinctarum emanationum: vt infra declarabitur. Illud autè quòd additur quasi pro cõfirmatione, scilicet quòd prius est considerare in Deo esse, &c. cum non probetur, æqua facilitate potest negari.

19 Ad secundam rationem dicendum, quòd non oportet, quòd illud quòd est causa maioris distinctiois, sit causa minoris, nisi vni rationis, vel nisi maior includat minorem. Non enim oportet vniuersaliter, quòd illud quòd potest maius, possit minus. Homo enim potest intelligere, quòd est maius, & non potest volare, quòd est minus. Nunc est ita, quòd realis distinctio personarum, & distinctio secundum rationem, non sunt distinctioes vni uocæ, nec maior includit minorem: ideo illud, quòd est sufficiens causa maioris, nò oportet q; sit sufficiens causa minoris. Aliter potest dici, quòd licet distinctio personarum sit maior, quàm distinctio attributorum, quoad hoc quòd illa est realis, hæc autem rationis tantum: tamè distinctio attributorum exigit maiorem distinctioem eorum, vel possibilem, scilicet aliquam distinctioem realem per absoluta, quæ nec est, nec esse potest in diuinis. Et ideo oportet habere respectum ad realem distinctioem attributorum in creaturis, vt ex ea sumatur distinctio rationis in diuinis.

20 Ad tertiam rationem dicendum, q; obiectum actus componentis, vel reflexi, semper includit duo diuersa secundum rem, vel secundum ratione, differenter tamè: quia quando sunt diuersa secundum rem, ex natura obiecti est talis diuersitas: vnde cum per intellectum apprehenditur, non efficitur. Sed quando sunt diuersa secundum rationem tantum, vt cum apprehendimus intellectu componente, quòd Deus est Deus, diuersificantes secundum rationem, vnum & idem in loco subiecti & prædicati, tunc hæc diuersitas non solù apprehenditur, sed efficitur ab intellectu, non ex sola apprehensione, sed ex modo apprehendendi. Quòd patet: Ille enim, qui simplici intelligentia apprehendit Deum, tantum apprehendit de Deo, quantum ille, qui componendo dicit, Deus est Deus: tamen primus non apprehendit aliquam diuersitatem secundum rationem, sed secundus. Ergo hæc diuersitas non est ex apprehensione, sed ex modo apprehendendi, quæ est cõponendo subiectum cum prædicato. Et hæc diuersitas rationis ex necessitate originè habet ex aliqua diuersitate reali: & hoc, quia intellectus componens, & dicens quòd Deus est Deus, similem compositione fecit ante in realiter differentibus: vt dicèdo, homo est asinus. De obiecto autem actus reflexi in nobis, certum est, quòd semper includit diuersa re. Reflexio enim intellectus est super se & suum actum: primum autem apprehensum ab intellectu nostro actu recto, non potest esse intellectus noster, nec actus eius, sed aliqua res extra ipsum. Et ideo obiectum actus reflexi in nobis, cum includat principale obiectum, quòd est res extra, & actum intellectus, vel ipsum intellectum, ex necessitate includit diuersa re. Ex qua diuersitate reali potest colligere in aliis diuersitates rationis, puta inter seipsum, vt est intelligens & vt est intellectus, per hoc quòd videt quòd aliquod est ab eo intellectum, quòd tamen non est intelligens. Si autem solum intelligeret se, impossibile esset, quòd poneret differentiam rationis inter se intellectum & intelligem. Non enim haberet, vnde hanc differentiam sumeret. Licet igitur obiectum intellectus diuini sit illud idè, quòd est obiectum intellectus nostri componentis, aut reflexi, tamen si nihil aliud à se intelligeret, nullo modo posset ponere differentiam rationis inter illa quæ sunt realiter id ipsum quòd Deus, quia hoc posset facere, quæcumq; intellectus, quantumcumq; componens aut reflexus.

21 Ad rationes principales respondendum est. Ad quarum primam respondent quidam, concedendo maiorem, per interemptionem minoris, dicentes, quòd vnitas rationis plurium indiuiduorum sub specie, vel genere, sumitur ab vnitate reali, quæ est cõformitas vnus ad alterum: & hæc cõformitas est vna numero, & vnus vt subiecti, & alterius vt termini: & ex hac cõsurgit intellectus ad concipiendum, quòd illa, quorum est cõformitas prædicta maior vel minor, sint vnum secundum ratione speciei, vel generis. Sed illud non videtur bene dictum, quia cõformitas plurium, quæ non est cuiuslibet eorum eodem modo & æqualiter, non potest esse sufficiens fundamentum vnitatis secundum rationem in genere vel specie: sed cõformitas plurium, quæ est vnus eorum vt subiecti, vel vt de quo dicitur, alterius, verò vt termini, non est iuslibet eorum eodem modo & æqualiter: igitur, &c. Minor de se patet. Probatio maioris, quia vnitas rationis in quocumq; vniuoco genere vel specie, est secundum quam vniuocum prædicatur eodem modo & æqualiter de vni uocatis, puta genus de speciebus, & species de indiuiduis: ergo fundamentum illius rationis debet eodè modo conuenire illis, quæ vniuocantur secundum illam rationem. Alioquin nò est sufficiens fundamentum. Et hæc fuit maior. Sequitur ergo conclusio. Si dicatur, quòd cõformitas plurium conuenit eodem modo alicui & cuiilibet eorum, quia sicut Sortes est cõformis Platoni secundum humanitatem, ita e cõuerso Plato est cõformis Sorti, & ita cõformitas cõuenit cuiilibet eorum eodem modo, videlicet in ratione subiecti, & termini: non valet: quia cõformitas eadem numero non potest esse duorum, ita quòd sit cuiuslibet vt subiecti, imò sicut Sortes & Plato sunt duo realiter, & non vnum, sic cõformitas vnus ad alterum, est realiter alia à cõformitate alterius ad ipsum. Et ita si vnitas secundum rationem fundaretur super mutua cõ-

Th. perian art. u. vltim.

d. 6. q. 2. huius.

Vide differentiam, d. 2. q. 1. ad vltim.

formitatem duorum vel plurium, quæ esset utriusque vt subiecti & termini, non fundaretur super vnum numero realiter: quod est contra eos.

22 Dicendum est ergo aliter, interrimendo maiore, quia non est simile de diuersitate rationis respectu diuersitatis realis, & de vnitatis rationis respectu vnitatis realis: quia vnum secundum rem, si secundum se concipiatur, & ad nihil aliud comparatur, non potest concipi nisi sub vna ratione. Vnde enim conciperetur pluralitas rationum non ex vno, vt vnum est, sicut de se patet: nec ex comparatione eius ad aliud, quia tollitur omnis comparatio. Propter quod oportet, quod pluralitas rationum in vno simplici, sumatur ex comparatione ad plura realiter. Sed cum intellectus intelligit plura realiter, potest ea comparare non solum secundum diuersitatem, vel pluralitatem determinatam, sed etiam secundum priuationem vel negationem alicuius pluralitatis. Et quia vnum dicit priuationem pluralitatis, ideo ex hoc solo quod aliqua non differunt tali differentia, potest concipi, quod aliquo modo sunt vnum, et si non secundum rem, tamen secundum rationem. Verbi gratia intellectus potest comparare Sortem ad Platonem, vt sunt diuersa supposita in natura humana, & sic concipit ea, vt plura, vel potest comparare Sortem & Platonem ex vna parte, ad Brunellum astantem. Et quia secundum hanc comparationem Sortes non differt, sed conuenit cum Platone, quia vterque differt a Brunello, eo quod vterque est homo, quantum non sunt idem homo numero, & secundum rem: ex hoc potest intellectus concipere, quod sunt idem homo secundum rationem & speciem. Semper enim comparando contententiam ad differentiam, vel minorem differentiam ad maiorem, potest concipi vnitatis rationis: quia quæ minus differunt, magis sunt vnum, & in quantum non differunt, sunt vnum. Et causa omnium istorum est, quia conceptus vnus est priuatius, & ob hoc ex priuatione cuiuscumque differentie potest concipi aliqua vnitatis rationis, sed conceptus pluralitatis est positius, & ideo pluralitas rationum non potest sumi, nisi ex aliquo positiuo, non ex vno, vt vnum est, prout declaratum fuit: ergo ex pluribus, vel ex comparatione ad plura realiter.

Vide infra d. 24. q. 1.

23 Ad secundum dicendum est, quod in relatione eiusdem ad seipsum vnum secundum rem, accipitur, vt plura secundum rationem per comparationem ad plura secundum rem, dupliciter ad presens: vno modo, quia intellectus considerans, quod extrema realiter differentia, referuntur ad inuicem sub replicatione eiusdem nominis, vt diuersum a diuerso diuersum concipit idem in suo opposito, vt dicat idem eidem idem, vtens vno realiter, tanquam duobus. Alio modo, quia intellectus considerans quod ea quæ sunt diuersa secundum rem, dicuntur vnum & idem, (vt duo alba dicuntur vnum in qualitate, & duo equalia vnum in quantitate) considerat, quod verior est vnitatis cuiuslibet rei in seipsa. Et ideo dicit, quamlibet rem eadem sibi, vtens vna, vt duabus.

q. preced. 12.

24 Ad tertium dicendum, vt prius, quod non est idem iudicium de attributis inter se, & de essentia, & de patet vnitatis, siue quacumque alia relatione, an sint idem re, vel non. Sed dato quod essent idem re vt attributa, tamen quo ad propositum non esset simile, quia in diuinis non est aliqua diuersitas realis, ex qua possit sumi differentia attributorum essentialium, eo quod quilibet eorum equaliter se habet ad omnia quæ sunt in diuinis: sed quia personæ diuine, quæ differunt realiter, non equaliter se habent ad essentiam, & paternitatem, seu alias relationes, eo quod essentia communis est omnibus, non autem relationes: ideo ex reali differentia personarum potest sumi differentia rationis, inter essentiam & quancumque relationem.

Vide Gabriel. & Oltram. q. 1. huius distin.

25 Ad quartam dicunt quidam, quod differentia rationis inter intelligere, & esse intellectum, & inter amare, & esse amatum, potest reduci ad realem differentiam, quæ est in diuinis, absque comparatione ad creaturas, modo quo dictum est de differentia paternitatis, & diuinitatis, quia Filius & Spiritus sanctus sunt intellecti, & amati a Patre, non autem sunt actus intelligendi & amandi, quibus Pater intelligit & amat formaliter. Et quia alicui conuenit esse intellectum, cui non conuenit intelligere, ex hoc solo potest sufficere concipi differentia rationis inter esse intellectum, & intelligere vel esse intelligentem. Et idem dicitur de amare, & amato.

26 De aliis autem attributis dicunt, sicut in positione dictum est. Et hoc quidem verum est, si in diuinis quoquomodo realiter essentia & relatio different, & per consequens persona ab essentia ratione relationis: quia differentia rationis inter amare, & esse amatum, & intelligere, & esse intellectum, habet pro sufficienti fundamento differentiam realem, quæ esset inter essentiam, & relationem, & personam ratione relationis. Quia enim relatio & persona sunt intellecta obiectiue, & non sunt ipsum intelligere per omnem modum identitatis realis: essentia autem, si realiter differt a relatione & a persona, est in intellectu obiectiue, & est ipsum intelligere identice: consequens est, quod esse intellectum & intelligere saltem differant ratione, quia differenter se habent ad ea, quæ differunt re. Si autem persona & relatio non differant realiter quoquomodo seu ex natura rei ab essentia, non video qualis differentia realis in diuinis posset esse sufficiens fundamentum differentie rationis inter intelligere & esse intellectum: quia non illa, quæ est inter essentiam, & relationem & personam, quia non est realis, vt dicitur. Differentia autem rationis reducitur ad differentiam realem, tanquam ad fundamentum (etiam secundum mixtos) nec illa quæ est inter relationem, & relationem, seu inter personam, & personam: quia illa quæ se habent vniuersimodum ad aliqua plura, non sunt causa vel fundamentum pluralitatis eorum: vt quia Sortes & Plato se habent equaliter ad animal, & equaliter ad hominem, certè realis differentia inter Sortem & Platonem non est causa, nec fundamentum differentie rationis inter animal, & hominem. Nunc est ita, quod relationes oppositæ, & personæ per eas constitutæ, se habent equaliter & vniuersimodum ad intelligere, & esse intellectum: quilibet enim est in intellectu obiectiue, & nulla vel quælibet est intelligere ipsum formaliter: ergo differentia personarum, vel relationum secundum rem, non est sufficiens fundamentum differentie rationis inter intelligere & esse intellectum. Est tamen aduertendum, quod esse intellectum, non dicit attributum diuinum, prout attributum dicit perfectionem communem communitate analogie Deo & creaturis: quia esse intellectum vt sic non dicit aliquid existens in re intellecta: sed est denominatum ab intelligere quod est in alio: & si sit in eodem, hoc accidit intellectum, vt intellectum est. Et ideo instantia illa non est ad propositum, nisi latius tractetur questio quam de attributis, vt potest si quis dicat, quod nulla differentia rationis potest inueniri in aliquo absque comparatione ad differentiam realem.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum cum vnitatis potentie possit esse personarum pluralitas. *Tho. 1. p. q. 30. ar. 1. & q. 32. ar. 1.*

AD tertium principale sic proceditur. Et videtur, quod cum vnitatis essentia non possit stare realis pluralitas personarum: quia sicut se habet ratio ad differentiam rationis, ita res ad differentiam rei: sed non potest esse, quod ali qua sint vni ratione, & diuersa ratione, per illud quod est vnum ratione, ergo nec aliqua possunt esse vnum, & idem re, & distincta re, per aliquid, vel per aliqua, quæ sunt vnum re: sed essentia & relatio in diuinis sunt vnum & idem re, vt communiter ponitur: ergo impossibile est, quod ea quæ sunt vnum in diuinis per essentiam, sint diuersa realiter per relationes: sed propter aliud non ponitur quod flet pluralitas personarum cum vnitatis essentia: ergo, &c.

2 Secundo sic: quæcumque sunt vnum realiter, multiplicato vno multiplicatur alterum: sed persona & essentia sunt vnum realiter, alioquin in diuinis esset realis compositio: ergo cum essentia non multiplicetur, videtur quod nec persona.

3 IN CONTRARIUM est fides nobis tradita, per sacram scripturam.

4 RESPONSO. Quia conclusio non est dubia apud fideles (omnes enim tenent, quod vnus est Deus, quod ad essentiam attinet, & quod tres sunt personæ distinctæ relationibus originis) ideo circa declarationem conclusionis immo: andum est.

